

ЗЕМЕЛЬНОЕ, АГРАРНОЕ, ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

УДК 349.6

СУБ'ЄКТНО-ОБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ЕКОЛОГО-СЕРТИФІКАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Валентина КУЧИНСЬКА,

аспірант

Національного університету біоресурсів і природокористування України

SUMMARY

In the article description of subject-objective contents of ecological-certified legal relations is given. The current Ukrainian legislation and legal literature regarding the legal relations in ecological certification is analyzed. Based on doctrine positions of law theory the general concept of legal relations is determined and the authorial interpretation of concept of ecological-certified legal relations is given. On the ground of research of norms of current Ukrainian legislation the system of subjects that participate in legal relations to realize the ecological certification is determined and their description is given. Total conception of interpretation of object of legal relations is offered and on its basis the circle of objects of ecological-certified legal relations is analyzed. It is marked the absence of common legislative act that would regulate subject-objective contents of ecological-certified legal relations.

Key words: legal relations, contents of legal relations, subject of legal relations, object of legal relations, Eco law, ecological certification, ecological-certified legal relations.

АНОТАЦІЯ

У статті надається характеристика суб'єктно-об'єктного складу еколого-сертифікаційних правовідносин. Здійснюється аналіз чинного законодавства України та юридичної літератури щодо правовідносин у сфері екологічної сертифікації. На основі доктринальних положень теорії права визначається загальне поняття правовідносин та надається авторське тлумачення поняття еколого-сертифікаційних правовідносин. На основі дослідження норм чинного законодавства України визначається система суб'єктів, які беруть участь у правовідносинах зі здійснення екологічної сертифікації, та надається їх характеристика. Пропонується загальна концепція трактування об'єкта правовідносин, на її основі аналізується коло об'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин. Відмічається відсутність єдиного законодавчого акту, який би регулював суб'єктно-об'єктний склад еколого-сертифікаційних правовідносин.

Ключові слова: правовідносини, склад правовідносин, суб'єкт правовідносин, об'єкт правовідносин, екологічне право, екологічна сертифікація, еколого-сертифікаційні правовідносини.

Постановка проблеми. Турбота про довкілля все більше проникає в наше повсякденне життя, людство дедалі частіше замислюється про стан навколишнього природного середовища, яке залишить нащадкам. Як безпосередній споживач продукції та наданих послуг, кожна людина намагається дбати про стан довкілля. Інструментом контролю збереження оточуючого середовища та попередження погіршення його стану виступає екологічна сертифікація, результати якої дають можливість споживачу обирати найменш шкідливу для довкілля продукцію (товари, послуги). Основними суб'єктами в цьому процесі виступають виробник і кінцевий споживач. Проте, крім них в екологічній сертифікації прямо чи побічно беруть участь інші учасники, а різноманітні за своєю природою блага виступають об'єктами еколого-сертифікаційних правовідносин. Відсутність чітко визначеного суб'єктно-об'єктного складу еколого-сертифікаційних правовідносин обумовлює необхідність їх додаткового дослідження.

Мета статті – проаналізувати існуючу систему суб'єктів, які беруть участь в еколого-сертифікаційних правовідносинах, та кола об'єктів, на які спрямовані дії учасників, задля оцінку стану та пошуку шляхів вдосконалення чинного екологічного законодавства та правозастосовної діяльності.

При проведенні дослідження проаналізовано положення чинного законодавства, зокрема Конституції України, законів і підзаконних нормативно-правових актів, національних стандартів України та підручників з теорії права.

Виклад основного матеріалу. Поняття та склад правовідносин зі здійснення екологічної сертифікації, а також питання їх природи, змісту та класифікації відносяться до маловивчених питань у теорії екологічного права. Їх висвітлення нерозривно пов'язане із сформованими загальноприйнятими підходами в теорії держави і права. У підручниках з теорії права під правовідносинами розуміють суспільний зв'язок, який

виникає на основі норм права, учасники якого мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, забезпечені державою [1, с. 338]; юридичну форму реалізації норми права, врегульовані правом суспільні відносини [2, с. 467]; врегульовані правом і охоронювані державою суспільні відносини, учасники яких виступають в якості носіїв взаємно кореспондуючих юридичних прав та обов'язків [3, с. 479]. Правовідносини становлять собою двосторонній зв'язок, в якому беруть участь дві сторони: правомочна та зобов'язана, а здійснення суб'єктивного права та виконання юридичного обов'язку забезпечені можливістю застосування заходів державного примусу. Зрештою, еколого-сертифікаційні правовідносини варто розуміти як конкретно реалізовані загальні правовідносини, як врегульовані екологічним (більшою мірою), адміністративним, цивільним, господарським правом (меншою мірою) і охоронювані державою відносини зі здійснення екологічної сертифікації продукції (товарів, робіт, послуг), систем екологічного управління на відповідність встановленим екологічним критеріям.

Склад еколого-сертифікаційних правовідносин, саме як і склад загального правовідношення, включає в себе три елементи: суб'єкт, об'єкт та зміст. Суб'єктами правовідносин, тобто особами, які виступають учасниками правовідносин і наділені відповідними правами та обов'язками, виступають індивідуальні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства, а також посадові особи), колективні утворення (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, контролюючі органи тощо), соціальні спільноти (народ, нація, населення певного регіону, трудовий колектив). Деякі вчені не виділяють соціальні спільноти в окрему категорію і відносять їх до колективних суб'єктів права [3, с. 483]. Хоча це не є проблемним моментом і залежить тільки від того, про які відносини йде мова – приватноправові чи публічно-правові.

Чинним законодавством чітко не визначено коло осіб, які виступають суб'єктами еколого-сертифікаційних правовідносин. Подібного роду інформація міститься в державних стандартах. Наприклад, ДСТУ ISO/IEC 17021-1:2008 [4] визначає коло сторін, які можуть бути зацікавленими в сертифікації: замовники органів сертифікації; споживачі організацій, системи управління яких сертифіковано; урядові органи; неурядові організації; споживачі та інші члени суспільства.

З огляду на зазначене, серед суб'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин пропонується виділити такі групи осіб: 1) органи державної влади (серед них як ті, що формують політику в галузі екологічної сертифікації, сприяють її реалізації, так і контролюючі органи); 2) органи екологічної сертифікації (органи оцінки відповідності); 3) випробувальні лабораторії;

4) аудитори, які не завжди входять до структури органу сертифікації; 5) суб'єкти господарювання, виробничі потужності яких власне сертифікують; 6) заявники (виділяються в окрему групу, оскільки на великих виробництвах не завжди співпадають з об'єктом екологічної сертифікації); 7) споживачі, вимоги та очікування яких від продукції роблять їх повноцінними учасниками сертифікаційних правовідносин. У силу власної специфіки як самостійного суб'єкта еколого-сертифікаційних правовідносин можна також виділити державу як суб'єкт, що забезпечує застосування заходів відповідальності за порушення норм права про екологічну сертифікацію.

Отже, перейдемо до безпосередньої характеристики суб'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин запропонованої нами класифікації.

До органів державної влади, які виступають суб'єктами еколого-сертифікаційних правовідносин, належить, насамперед, Верховна Рада України, до повноважень якої, згідно Конституції України, як єдиного органу законодавчої влади в Україні належить, серед іншого, прийняття законів, визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики, затвердження загальнодержавних програм охорони довкілля [5].

Наступним суб'єктом є Кабінет Міністрів України, який є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Серед його повноважень – забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони природи, екологічної безпеки та природокористування; розроблення та виконання державних і міждержавних екологічних програм; здійснення державного управління у сфері охорони та раціонального використання землі, надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу, інших природних ресурсів; координація діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, виконанням державних, регіональних і міждержавних екологічних програм [6].

Згідно зі ст. 14 Декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» від 10 травня 1993 р. [7] державну систему сертифікації створює центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання – національний орган України із сертифікації, який є наступним суб'єктом еколого-сертифікаційних правовідносин і який проводить та координує роботу щодо забезпечення функціонування системи сертифікації, у межах своєї компетенції несе відповідальність за дотримання правил і порядку сертифікації продукції. На сьогодні одну частину його функцій покладено на профільне міністерство (функції з формування та реалізації державної політики у сфері технічного регулювання), іншу – на центральний орган виконавчої влади (функції з формування та реалізації державної політики з питань безпечності харчових

продуктів). Така ситуація викликає необхідність поетапного розгляду процесу реформування національного органу, покликаного впорядковувати відносини зі здійснення сертифікації.

З проголошенням незалежності України постановою Кабінету Міністрів України «Питання Державного комітету України по стандартизації, метрології та якості продукції» (втратила чинність) [8] однойменний Комітет було визнано правонаступником колишнього Українського республіканського управління Держстандарту СРСР та на нього було покладено завдання з проведення робіт зі створення системи сертифікації продукції. Спеціальною постановою Кабінету Міністрів України «Про організацію проведення сертифікації продукції» (втратила чинність) [9] на Держстандарт України було покладено функції національного органу по сертифікації, який повинен був забезпечувати співробітництво України з іншими державами, міжнародними організаціями щодо сертифікації вироблюваної продукції та затверджувати перелік продукції з обов'язкової сертифікації. Однак вже 25 травня 1992 р. згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 268 (втратила чинність) [10] Держстандарт змінює свою назву на Державний комітет України по стандартизації, метрології та сертифікації та отримує нове положення про свою діяльність. Наступні зміни Положення про Державний комітет України по стандартизації, метрології та сертифікації відбулись із прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 5 липня 1994 р. № 462 та Указу Президента України від 24 травня 1996 р. № 375/96.

У 2000 р. Указом Президента України № 926/2000 (втратив чинність) [11] на основі Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації та Державного комітету України в справах захисту прав споживачів було створено Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації України та затверджено положення про новостворений орган.

У 2002 р. Указом Президента України № 887/2002 (втратив чинність) [12] Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації України було перетворено в Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, положення про який було затверджено Указом Президента України № 225/2003. Основними завданнями перетвореного комітету було: забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології та сертифікації, здійснення управління в цій сфері, а також міжгалузевої координації та функціонального регулювання питань захисту прав споживачів, стандартизації, метрології та сертифікації.

Наступне реформування комітету відбулось тільки у 2010 р., коли пунктом 1 указу Президента України № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [13] Державний

комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики було реорганізовано та на його основі утворено Державну службу технічного регулювання України. Однак проіснувала Державна служба з технічного регулювання України недовго. Вже наступного року пунктом 2 Указу Президента України № 370/2011 «Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» її функції було покладено на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України визнано правонаступником Державної служби технічного регулювання України в частині формування та реалізації державної політики у сфері технічного регулювання (стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки (підтвердження) відповідності, управління якістю) [14]. У сфері сертифікації на міністерство було покладено повноваження з розроблення проектів нормативно-правових актів, координації роботи із забезпечення функціонування державної системи сертифікації, підготовки та атестації аудиторів із сертифікації, призначення органів із сертифікації, ведення Реєстру державної системи сертифікації, здійснення інформаційного забезпечення та інші повноваження. На Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України серед інших покладалось завдання з проведення сертифікації ветеринарних препаратів, субстанцій та засобів ветеринарної медицини на відповідність вимогам щодо належної виробничої практики, видачі фітосанітарних сертифікатів, сертифікатів відповідності вмісту в сільськогосподарській продукції та сировині рослинного походження залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів і важких металів [15]. Отже, на сьогодні національний орган України із сертифікації виконує роль координатора діяльності профільних установ, які здійснюють безпосередню роботу із сертифікації продукції.

Наступним суб'єктом еколого-сертифікаційних правовідносин серед органів державної влади виступає Національний орган України з акредитації (на сьогодні Національне агентство з акредитації України) – державна некомерційна організація, яка утворюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку. Згідно зі ст. 10 Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» [16] вказаний суб'єкт здійснює акредитацію наступних органів з оцінки відповідності:

- випробувальних та калібрувальних лабораторій;
- органів із сертифікації продукції, процесів та послуг;
- органів із сертифікації систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління;
- органів із сертифікації персоналу;
- органів з інспектування та інших органів з оцінки відповідності.

Вартість робіт з акредитації та подальшого моніторингу відповідності акредитованих органів вимогам акредитації розраховується Національним агентством з акредитації України на основі Методики, затвердженої наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 973 [17].

До другої групи суб'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин нами віднесено органи екологічної сертифікації (оцінки відповідності). Таким у розумінні чинного законодавства є підприємство, установа, організація чи їх підрозділ, які провадять діяльність з оцінки відповідності, включаючи калібрування, випробування, сертифікацію та інспектування (ст. 1 Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» [16]). Натомість органом з проведення оцінки відповідності продукції встановленим екологічним критеріям визначено незалежний від суб'єкта господарювання орган, який у своїй діяльності керується програмою екологічного маркування відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 14024 (ДСТУ ISO 14024:2002 «Екологічні маркування та декларації. Екологічне маркування типу I. Принципи та методи») (згідно з п. 3 Технічного регламенту з екологічного маркування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 529 [18]).

Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [19] оперує поняттям призначеного органу з оцінки відповідності, як таким, що призначається центральним органом виконавчої влади з питань оцінки відповідності за пропозиціями центральних органів виконавчої влади, на який покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності. Тому призначені органи з оцінки відповідності виконують лише ті конкретні процедури, на виконання яких вони призначені. Порядок здійснення процедури призначення органів з оцінки відповідності продукції, процесів і послуг вимогам технічних регламентів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 59 [20]. Вказаним Порядком затверджені умови, яким повинен відповідати орган з оцінки відповідності, а також регламентовано строки та процедуру подання документів і отримання відповіді від центрального органу виконавчої влади, на який покладено виконання функцій технічного регулювання у визначеній сфері діяльності.

Отже, органом сертифікації є орган, який підтверджує відповідність об'єкта сертифікації встановленим вимогам на основі необхідних процедур оцінки відповідності.

Важливим моментом є те, що органи з оцінки відповідності обов'язково повинні бути акредитовані національним органом України з акредитації, а в разі, коли національний орган України з акредитації не здійснює акредитацію стосовно відповідних видів діяльності з оцінки відповідності, – національним

органом з акредитації іншої держави. Вказана норма дістала своє закріплення в ст. 28 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [19].

Доцільно також наголосити, що органи сертифікації повинні бути цілком та повністю незалежними від об'єктів сертифікації. Тобто орган сертифікації не повинен мати у своєму підпорядкуванні чи у своєму складі підприємство, яке проходить сертифікацію, а також не повинен володіти акціями об'єкта сертифікації чи в інший спосіб залежати від нього. Крім того, ДСТУ EN 45011–2001 наголошує на тому, що політика та процедури діяльності органу сертифікації повинні бути недискримінаційними і здійснюватись недискримінаційним чином, а вимоги, оцінка і рішення щодо сертифікації повинні обмежуватись тими питаннями, які мають конкретне відношення до певної сфери сертифікації [21].

Орган сертифікації також повинен мати достатню матеріальну та фінансову базу. Це важливо як для незалежності прийнятних ним рішень, його неупередженості, так і для можливості покриття фінансових зобов'язань за результатами своєї діяльності.

Третю групу суб'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин складають випробувальні лабораторії (центри), на які покладається завдання здійснювати випробування продукції, що підлягає сертифікації, проводити технічний нагляд за її виробництвом тощо. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [22] уповноваженою лабораторією є акредитована лабораторія, якій відповідним державним органом надано право випробовувати (вимірювати параметри, аналізувати) відповідно до спеціальних методів та процедур харчові продукти, харчові добавки, дієтичні добавки, допоміжні матеріали для переробки, допоміжні засоби і матеріали для виробництва та обігу з метою проведення розширеного контролю (перевірки).

Для потреб сертифікації випробувальними лабораторіями можуть виступати як територіальні підрозділи Українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та якості і підвідомчі йому організації, так й інші незалежні організації, що зареєстровані як юридичні особи.

В процесі здійснення екологічної сертифікації важливе процесуальне значення відводиться аудитору – наступному суб'єкту еколого-сертифікаційних правовідносин. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про підтвердження відповідності» [23] аудитором із сертифікації визнається особа, яка має відповідну кваліфікацію, теоретичну і практичну підготовку, необхідну для проведення одного або кількох видів робіт з сертифікації, яка атестована в установленому порядку та занесена до відповідного реєстру. Екологічні аудитори можуть бути як штатними працівниками державних контролюючих органів чи

органів сертифікації, так і залучатися зі сторони з числа висококваліфікованих спеціалістів у галузі сертифікації та природоохоронної діяльності. Крім того, експерти-аудитори можуть індивідуально чи в складі групи залучатися при проведенні акредитації органів екологічної сертифікації та випробувальних лабораторій (центрів), здійсненні інспекційного контролю за їх діяльністю.

В програмі аудиту визначається його тривалість та особливості проведення для кожного замовника, який також виступає суб'єктом еколого-сертифікаційних правовідносин. Перед початком аудиту про план та термін його проведення призначену групу аудиту та її склад повідомляють та узгоджують із замовником. Також на його запит надається будь-яка інша інформація про аудиторів та технічних експертів. Робиться це для того, щоб замовник мав змогу висловити свою незгоду чи заявити про відвід аудитора, а орган сертифікації міг вчасно відреагувати на обґрунтовані заперечення. Замовником може виступати як суб'єкт господарювання, виробничі потужності якого сертифікують, так і інша, не пов'язана з виробничою діяльністю особа.

Після проведення аудиту група готує звіт, в якому може визначати можливості для поліпшення системи управління замовника або суб'єкта господарювання. Звіт, який подається групою аудиту до органу сертифікації для ухвалення рішення відносно сертифікації, повинен охоплювати коментарі про невідповідності системи управління замовника, підтвердження поданої органу сертифікації інформації, яку використовували під час розгляду заявки, рекомендації щодо надання чи ненадання сертифікації разом з будь-якими умовами та зауваженнями. Про вжиті коригувальні дії для усунення виявлених невідповідностей в установленний термін замовник або суб'єкт господарювання повинен повідомляти орган сертифікації, який аналізує запропоновані замовником коригувальні дії для визначення ступеня їх прийнятності та повноти.

На підставі оцінки даних аудиту та висновків або будь-якої іншої важливої інформації (наприклад, коментарів замовника до звіту про аудит) орган сертифікації ухвалює рішення про сертифікацію.

Науково-методичне, інформаційне та консультативне забезпечення проведення сертифікації надає Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості, який був утворений згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 1337 [24] на базі ліквідованих Українського науково-дослідного інституту стандартизації, сертифікації та інформатики, Українського інституту якості та Українського учбово-наукового центру стандартизації, метрології та якості продукції. Значений центр також необхідно визначати суб'єктом еколого-сертифікаційних правовідносин.

Найменш активним учасником еколого-сертифікаційних правовідносин є споживач, хоча і

він наділений відповідними правами та обов'язками. Споживачем у розумінні Закону України «Про захист прав споживачів» [25] є фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Тепер перейдемо до визначення об'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин. В юридичній літературі склались дві концепції трактування об'єкта правовідносин – моністична та плюралістична. Згідно з першою об'єктом правовідносин можуть виступати лише дії суб'єктів, оскільки саме дії, вчинки людей піддаються регулюванню юридичними нормами, тільки людська поведінка здатна реагувати на правовий вплив (звідси – єдиний, спільний об'єкт). Згідно з другою позицією об'єкти правовідносин так само різноманітні, як багатоманітні врегульовані правом суспільні відносини [3, с. 494–495]. Другої концепції дотримується більшість вчених, тому й під об'єктом правовідносин розуміють те реальне благо, на використання чи охорону якого направлені суб'єктивні права та юридичні обов'язки [1, с. 349].

Об'єктами стандартизації та/або технічного регулювання згідно зі ст. 4 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [19] є продукція, процеси та послуги, зокрема матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність, правила, процедури, функції, методи чи діяльність, персонал і органи, а також вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування, системи управління якістю і системи екологічного управління.

Об'єктами еколого-сертифікаційних правовідносин можуть бути: технологічні процеси виробництва, системи екологічного управління, відходи виробництва та споживання, продукція (товари, роботи, послуги). Об'єктами правовідносин виступають також традиційні об'єкти в розумінні Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [26]: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів; природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і не використовувані в економіці (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ); ландшафти та інші природні комплекси. На їх охорону від забруднення та раціональне використання спрямована екологічна сертифікація.

Під об'єктами правової охорони навколишнього природного середовища в науковій літературі розуміють її складові частини, що знаходяться між собою в екологічному взаємозв'язку, а також відносини з використанням та охороною яких врегульовані правом, скільки становлять економічний, екологічний, рекреаційний, демографічний, естетичний та інший інтерес [27, с. 12]. Пропонується також класифікація об'єктів правової охо-

рони навколишнього природного середовища на дві групи. Перша група об'єктів складається з основних окремих природних ресурсів та об'єктів (яких шість – земля, надра, води, ліси та інша рослинність, тваринний світ, атмосферне повітря та пов'язаних з ними інших природних об'єктів). До другої групи об'єктів відносяться природні екологічні системи, природні ландшафти та природні комплекси, що не зазнали антропогенного впливу та мають глобальне значення. Вони забезпечують неперервний процес обміну речовин та енергії всередині природи, між природою та людиною, представляючи природне середовище проживання людини [27, с. 12–13].

Іншим об'єктом еколого-сертифікаційних правовідносин виступає екологічна безпека, під якою розуміють такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [26].

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено також сфери діяльності, екологічну безпеку в яких може гарантувати здійснення екологічної сертифікації. Це екологічна безпека при розміщенні, проектуванні, будівництві, реконструкції, введенні в дію та експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів (ст. 51); охорона навколишнього природного середовища при застосуванні засобів захисту рослин, мінеральних добрив, нафти і нафтопродуктів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів (ст. 52); екологічно безпечне виробництво та зберігання, транспортування, використання, знищення, знешкодження і захоронення мікроорганізмів, інших біологічно активних речовин та продуктів біотехнології (ст. 53); охорона навколишнього природного середовища від акустичного, електромагнітного, іонізуючого та іншого шкідливого впливу фізичних факторів та радіоактивного забруднення (ст. 54); охорона навколишнього природного середовища від забруднення відходами (ст. 55); екологічна безпека транспортних та інших пересувних засобів і установок, виробництво і постачання пального (ст. 56); додержання вимог екологічної безпеки при проведенні наукових досліджень, впровадженні відкриттів, винаходів, застосуванні нової техніки, імпортного устаткування, технологій і систем (ст. 57); екологічна безпека щодо військових, оборонних об'єктів, об'єктів органів внутрішніх справ та державної безпеки, військової діяльності (ст. 58); екологічна безпека при розміщенні, забудові та розвитку населених пунктів (ст. 59).

Висновки. Чинне законодавство не містить єдиного законодавчого акту, який би визначав перелік суб'єктів та коло об'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин. Це пов'язано з тим, що екологічна сертифікація є порівняно новим інструментом і ще не набула своєї завершеності. Норми про суб'єктів та об'єкти еколого-

сертифікаційних правовідносин розпорошені в численних нормативно-правових актах. Проте, аналізуючи чинне законодавство та спираючись на юридичну літературу, серед суб'єктів еколого-сертифікаційних правовідносин, тобто осіб, які виступають учасниками правовідносин зі здійснення екологічної сертифікації і наділені відповідними правами та обов'язками, можна виділити органи державної влади, органи екологічної сертифікації, випробувальні лабораторії, аудиторів, суб'єкти господарювання, споживачів та заявників. Об'єктами екологічної сертифікації виступають технологічні процеси виробництва та споживання, продукція (товари, роботи, послуги), навколишнє природне середовище, природні ресурси, природні комплекси та екологічна безпека. Перспективою подальших наукових досліджень у сфері порушених проблем може бути надання характеристики змісту правовідносин у сфері здійснення екологічної сертифікації.

Список використаної літератури

1. Леушин В.И. Правовые отношения / В.И. Леушин // Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов / под ред. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова. – М. : Изд. группа ИНФРА М-НОРМА, 1997. – С. 338–357.
2. Венгеров А.Б. Теория государства и права : учебник / А.Б. Венгеров. – М. : Новый Юрист, 1998. – 624 с.
3. Матузов Н.И. Правовые отношения // Теория государства и права. Курс лекций / под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. – М. : Юрист, 1997. – С. 472–510.
4. Оцінювання відповідності. Вимоги до органів, які провадять аудит і сертифікацію систем управління : ДСТУ ISO/IEC 17021-1:2008 (чинний від 01.09.2008). – К. : Держспоживстандарт України, 2008. – 23 с.
5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 222.
7. Про стандартизацію і сертифікацію : Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993 № 46-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 27. – Ст. 289.
8. Питання Державного комітету України по стандартизації, метрології та якості продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.1991 № 223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
9. Про організацію проведення сертифікації продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.1992 № 95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
10. Питання Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.1992 № 268 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
11. Про Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації України : Указ Президента України від 26.07.2000

№ 926/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

12. Про Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики : Указ Президента України від 01.10.2002 № 887/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

13. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 09.12.2010 № 1085/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

14. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : Указ Президента України від 31.05.2011 № 634/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

15. Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України : затверджене Указом Президента України від 13.04.2011 № 464/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

16. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17.05.2001 № 2407–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 170.

17. Методика визначення вартості робіт з акредитації та моніторингу : затверджена Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 05.09.2012 № 973 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

18. Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 № 529 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 39. – Ст. 131.

19. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 01.12.2005 № 3164–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.

20. Про затвердження Порядку здійснення процедури призначення органів з оцінки відповідності продукції, процесів і послуг вимогам технічних регламентів : постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2007 № 59 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 6. – Ст. 58.

21. Загальні вимоги до органів, які керують системами сертифікації продукції : ДСТУ EN 45011–2001. – К. : Держстандарт України, 2002. – 12 с.

22. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 № 771/97–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.

23. Про підтвердження відповідності : Закон України від 17.05.2001 № 2406–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 169.

24. Про утворення Українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та якості : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2003 № 1337 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 35. – Ст. 26.

25. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023–XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

26. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

27. Боголюбов С.А. Основные принципы и объекты охраны окружающей среды / С.А. Боголюбов // Аграрное и земельное право. – 2009. – № 9 (57). – С. 4–14.